

Valmistelija: 24.9.2026
Ryhmäpäällikkö
Hermann Kaartokallio
Meri- ja vesiratkaisut

SYKE/2026/2117

Valtiovarainvaliokunnan asunto- ja ympäristöjaosto
kaisa.iso-sipila@eduskunta.fi

Julkinen

Viite: Asunto- ja ympäristöjaosto keskiviikko 30.09.2026 klo 11.45 / HE 175/2026 vp /
Asiantuntijapyyntö
Asia: HE 175/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2027
<https://www.eduskunta.fi/pdf/HE+175/2026>

Suomen ympäristökeskuksen kirjallinen asiantuntijalausunto

Suomen ympäristökeskus (Syke) kiittää mahdollisuudesta lausua Valtiovarainvaliokunnan asunto- ja ympäristöjaostolle valtion vuoden 2027 tulo- ja menoarvioesityksestä. Keskitymme lausunnossamme vesiensuojelun ja vesienhoidon tavoitteisiin sisä- ja rannikkovesissä sekä Syken toimintamenorahoitukseen.

Suomen ympäristökeskuksen toimintamenot (momentti 35.01.04)

Toimintamenorahoitus vuonna 2027

Syken toimintamenomääräraha (siirtomääräraha 2 v.) vuodelle 2027 on 30 156 000 (2026: 34 260 000) euroa. Vuoden 2026 talousarvioon verrattuna määrärahaan sisältyy useita vähennyksiä ja muutamia lisäyksiä. Kokonaisuudessaan määräraha vähenee 4,1 miljoonaa euroa edellisen vuoden varsinaiseen talousarvioon verrattuna.

Määrärahan pieneneminen johtuu pääasiassa Suomen EU:n elpymis- ja palautumistukivälineestä (RRF) rahoitetun, Syken koordinoiman Puhtaan energiasiirtymän (REPower-CEST) -hankkeen päättymisestä. Lisäksi ympäristötiedon tiedonhallinnan hanke päättyy vuoden 2026 lopussa. Syken toimintamenorahoitusta vähentävät myös valtionhallinnon tuottavuusohjelman mukaiset säästöt, jotka ovat 2,7 miljoonaa euroa vuodesta 2027 eteenpäin.

Uudet lakisääteiset tehtävät haastavat toimintamenorahoituksen suunnittelua

Syken toimintamenorahoitukseen kohdistuvat valtionhallinnon tuottavuusohjelman mukaiset vähennykset heikentävät merkittävästi Syken mahdollisuuksia vastata uusiin tai nouseviin tietotarpeisiin tai ottaa vastaan uusia lakisääteisiä tehtäviä. Uusia merkittäviä lakisääteisiä tehtäviä ovat esimerkiksi EU:n ympäristötilinpitoasetuksen vaatima ekosysteemitilinpito, rakennusten energiatehokkuustietoja kokoava kansallinen tietokanta ja rakennusten hiilijalanjäljen laskennan mahdollistaminen. Myös vesienhoitoasetuksen mukainen pintavesityyppien vertailuolujen ja tyyppikohtaisten raja-arvojen määrittäminen vaatii vuosittain 120 000 euron määrärahatarpeen. Lisäksi jotkin Sykelle aiemmin osoitetut tehtävät vievät toimintaympäristön muutoksen takia ennakoitua huomattavasti suuremman resurssin. Tästä esimerkkinä valtioiden rajat ylittävien ympäristövaikutusten arviointien viranomaistehtävät.

Syken toimintamenorahoituksen suunnittelua osaltaan haastaa merkittävästi talouspoliittisen ministerivaliokunnan linjaus, jonka mukaan uusia tehtäviä ei lähtökohtaisesti rahoiteta erikseen. Linjauksen mukaan hallitus sitoutuu siihen, ettei se osoita lainsäädännön kautta tai muutoin uusia tehtäviä kuin siten, että lisätehtävien yhteydessä pääsääntöisesti luovutaan aiemmista tehtävistä tai niiden toteuttamista tehostetaan. Syken näkemyksen mukaan toimintamenomäärärahan puitteissa tehtävät ratkaisut nykyisten ja uusien tehtävien priorisointien sekä tehostamispotentiaalin arvioinnin osalta edellyttävät yhteistä keskustelua tulosohjaavien ministeriöiden kanssa.

Toimintamenorahoituksen niukkuus heikentää omarahoitusosuuksia vaativan ulkoisen rahoituksen kotiuttamisedellytyksiä

Momentin 35.01.04 mukainen toimintamenorahoitus kattaa tällä hetkellä noin 43 prosenttia Syken toiminnan kustannuksista. Osuus on poikkeuksellisen pieni verrattuna muihin suomalaisiin tutkimusorganisaatioihin, mikä vaikuttaa heikentävästi ulkoisen rahoituksen kotiuttamismahdollisuuteen. Sykellä on vahva osaaminen ja hyvä onnistumisosuus kilpaillun rahoituksen hankinnassa. Esimerkiksi vuonna 2025 lähetetyistä Horisontti Eurooppa -hakemuksista rahoitettiin 17 %. Yhteisrahoitteisten hankkeiden omarahoitusosuudet katetaan kuitenkin toimintamenorahoituksella, jolloin sen niukkuus suhteessa ulkoiseen rahoitukseen muodostuu pullonkaulaksi Syken vaikuttavuuden kasvattamiseen. Tämän vuoksi EU-hankkeille osoitettava vastinraha (Sykelle 2,19 milj. € vuodelle 2027) on Sykelle välttämätön edellytys EU:n tutkimus- ja kehittämismäärärahojen tehokkaalle kotiuttamiselle.

Vesiensuojelun tavoitteet ja niiden saavuttaminen

Järvien, jokien, pohjavesien ja Itämeren ympäristön hyvän tilan saavuttaminen edellyttää niihin kohdistuvien ihmistoiminnan aiheuttamien paineiden vähentämistä. Erityisesti ravinteiden ja haitallisten aineiden kuormituksen vähentäminen on vesiensuojelun kannalta keskeistä. Maa- ja metsätalouden kuormituksella on edelleen merkittävä vaikutus sisä- ja rannikkovesien tilaan. Pitkäjänteisellä vesiensuojelutyöllä sekä vesiensuojelun tehostamisohjelman ja Ahti-ohjelman rahoituksella on tehty monia toimia kuormituksen vähentämiseksi ja vesien ekologisen tilan parantamiseksi. Kokonaisuutena vesien tila on pysynyt pääosin ennallaan vuoden 2019 jälkeen; kaikkiaan lähes 7000 vesimuodostumassa tilan parantumista on havaittu vain noin 130ssa. Rannikkovesistä vain 6 % on hyvässä tilassa ja myös jokivesistä lähes puolet ei saavuta hyvää tilaa.

Vesien tilan heikkenemisen estäminen ja aktiivinen parantaminen vaatii jatkuvaa ja vaikuttavaa vesiensuojelutyötä. Ennallistamisasetuksen tavoitteet koskevat laajasti vesiä ja niiden saavuttaminen kytkeytyy vesienhoidon tavoitteisiin, erityisesti tehokkaaseen vesistökuormituksen hallintaan. Valuma-alueilla ja rannikolla vesien- ja merenhoidon toimenpiteillä voidaankin kattaa merkittävä osa ennallistamistavoitteista, mikäli maa- ja metsätalouden vesiensuojelutoimenpiteet mitoitetaan riittäviksi.

Vesien- ja merenhoidon suunnitelmat eivät riitä saavuttamaan vesien hyvää tilaa, ja hallitsemaan vesiä kuormittavaa rehevöitymistä, jos niiden kytköstä yhteiskunnan muuhun toimintaan ei pystytä parantamaan. Esimerkiksi VTVn raportti (10/2024)

suositteli, että maatalouden ympäristötukijärjestelmän ja vesien- ja merenhoidon toimenpiteiden suunnittelun pitäisi olla yhdenmukaisia ja kohdentaa ja priorisoida toimenpiteet ja siihen saatava tuki valtiontalouden kannalta kustannusvaikuttavasti.

Vesiensuojelutoimien vaikuttavuuden luotettava arviointi perustuu jatkuvaan ja kattavaan vesistöjen tilan seurantaan. Seurannan keskeisiä kehittämiskohteita ovat mm. virtavesien jatkuvatoiminen seuranta sekä maa- ja metsätalouden tiedot sekä vesiensuojelutoimet kattavien valuma-aluekohtaisen tietovarantojen käyttöönoton edistäminen. Vesiensuojelutoimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi mahdollistaa resurssien kustannustehokkaan ohjauksen. Ohjauskeinojen, erityisesti tuki- ja rahoitusohjelmien, arvioinnissa tulisi huomioida myös laajemmin yhteiskunnalliset ja valtiontaloudelliset vaikutukset. Vaikuttavuuden todentamiseen ja seurantaan tarvitaan luotettavaa, järjestelmällisesti ja pitkäjänteisesti kerättyä ympäristön tilan seurantatietoa, jonka turvaaminen on valtionhallinnon tehtävä.

Pintavesien kemiallinen tila on yleisesti huono pääasiassa palonestoaineiden PBDE-kemikaalien sekä kalojen korkeiden elohopeapitoisuuksien vuoksi. Lisäksi seurannan tarve lisääntyy erityisesti erilaisten haitallisten aineiden osalta, johon tulisi saada pysyvä lisärahoitus.

Olemassa olevaa ja jatkuvasti saatavaa uutta tietoa tulisi kyetä hyödyntämään tehokkaammin ja saamaan se laajasti käyttöön päätöksenteossa yhteiskunnan eri tasoilla. Keinoja tämän saavuttamiseen ovat erityisesti: 1) Eri tietolähteiden yhdistäminen mahdollisimman ajantasaisena samaan saavutettavaan paikkaan; 2) järjestelmällisen vesiympäristön seurannan kehittäminen ja jatkuvuuden turvaaminen, ml. riittävä asiantuntijaresurssi tutkimukseen, data-analyysiin ja tiedon tuotantoon 3) mallien hyödyntäminen vaikutusarviointien tukena ja mallien ylläpidon ja kehittämisen pitkäjänteinen tukeminen ja 4) visualisoinnin ja ymmärrettävyyden parantaminen. Tietoja pystytään keräämään ja käsittelemään tulevaisuudessa yhä tehokkaammin teknisten välineiden kuten mallien ja tekoälytyökalujen avulla sekä uusien menetelmiä hyödyntämällä (satelliittihavainnot, eDNA, konenäkö, koneoppiminen), mutta niiden kehittäminen laajasti kaikkien käyttöön vaatii pitkäjänteistä rahoitusta.

Syke katsoo, että vesitietojärjestelmän ja seurantojen kehittämiseen myönnetty lisärahoitus (momentti 35.10.23) vuodelle 2025 oli oikean suuntaista ja oikein ajoitettua. Tietojärjestelmien tukena Syken ylläpitämät ja koordinoimat keskeiset vesien- ja merenhoidon verkkosivustot (kuten <https://www.vesi.fi> ja <https://www.itämeri.fi>) yhdistävät kansallisen asiantuntemuksen ja toimivat kaikille saavutettavana tiedon lähteenä ja niiden ylläpito ja jatkuva kehittäminen on tärkeää.

Vesienhoidon suunnittelua ja toimeenpanoa tukevat laskennalliset mallit (kuten Syken ylläpitämät valtakunnalliset WFSF_VEMALA valuma-aluemalli ja FICOS rannikko- ja merimalli) ovat poikkeuksellinen kotimainen päätöksentekoa ja tutkimusta tukeva voimavara. Parhaimmillaan mallinnus tuottaa hyödyllistä tietoa toimien ympäristövaikutuksista ja vähentää päätöksentekoon ja vaihtoehtoihin liittyvää epävarmuutta. Mallinnus on luotettavinta, kun mallinnuksessa tarvittavat lähtöaineistot ovat määrällisesti ja laadullisesti riittäviä. Mallien ja niiden lähtötietojen ylläpitoon, kehittämiseen ja epävarmuuksien hallintaan sekä mallien käytettävyyden kehittämiseen tulee varata riittävät resurssit ympäristöhallinnossa. Osaamista tarvitaan myös vaihtoehtoisten mallien luotettavuuden puolueettomassa arvioinnissa.

Tietojärjestelmien, verkkosivujen ja erilaisten päätöksentekoa tukevien työkalujen kehittämisen lisäksi tulisi turvata riittävät resurssit laadun varmistamiseen ja järjestelmien ylläpitoon. Syken säästötavoitteet huomioon ottaen Syken tarjoamien vesien- ja merenhoidon asiantuntijapalveluiden, valtakunnallisesti tärkeiden tietojärjestelmien, mallien ja verkkosivujen ylläpidon turvaaminen tulevana vuosina on haaste, johon tulisi löytää pitkäjänteinen ratkaisu.

Itämeri ja rannikkovedet (Saaristomeri mukaan lukien)

Syksyllä 2024 EU:lle raportoitu 'Suomen meriympäristön tila' (<https://www.ymparisto.fi/fi/luonto-vesistot-ja-meri/meri/suomen-meriympariston-tila-2024>) arvioi, että meriympäristön tila on huolestuttava: Ulappaekosysteemi on kokonaisuudessaan heikossa tilassa sekä Suomen avomeri- että rannikkoalueilla; veden näkösyvyys on heikko, sinileväkukinnot runsastuneet ja a-klorofyllin kesäpitoisuus liian korkea.

Positiivista on kuitenkin, että Suomenlahden rannikolla on näkynyt hienoisia merkkejä rehevöitymistilanteen kohenemisesta, joskin vedenlaatu arvioidaan edelleen heikoksi kaikissa Suomen rannikon vesityypeissä. Myös ravintoverkko on hyvässä tilassa Pohjanlahdella, mutta Pohjois-Itämerellä, Ahvenanmeren-Saaristomerien alueella ja Suomenlahdella eliöyhteisöt ovat heikossa tilassa ja ravintoverkko epätasapainossa. Merenpohjan laajojen elinympäristöjen tilaa heikentää valoisassa vyöhykkeessä erityisesti rehevöityminen, Suomenlahden syvillä pohjilla taas hapettomuus ja saastuneet sedimentit.

Maalta tuleva ravinnekuormitus on joillakin alueilla hieman vähentynyt. Meren tilan parantaminen edellyttää kuitenkin aiempaa huomattavasti tiukempia tavoitteita typpi- ja fosforikuormituksen vähentämiseksi. Toimenpiteitä tarvitaan kaikilla toimialoilla, esimerkiksi 1) maatalouden tukimuutoksia edistämään heikkotuottoisten peltojen siirtämistä muuhun käyttöön; 2) ravinnetietovarannon perustamista tukemaan lannoituksen enimmäisrajojen valvontaa ja vesiensuojelutoimien kohdentamista; 3) sanktioita tai kannustimia tukemaan jatkuvapeitteisen metsänhoidon käyttöönottoa turvemaidella; 4) laajempaa lupavelvoitetta metsäojitukseen sekä; 5) kalankasvatuksen kiertovesilaitosten toimintaedellytysten parantamista. Myös Suomen Itämeren elinympäristöjen ennallistamistavoitteiden toteutuminen on vahvasti sidoksissa rehevöitymistilanteen jatkuvaan ja huomattavaan paranemiseen.

Haasteita aiheuttaa myös vieraslajien leviäminen ja runsastuminen sekä liiallinen vedenalainen melu. Toisaalta on osoitettu, että tehdyt ja käyttöönotetut toimet ovat jo vähentäneet ympäristömyrkköjen ja rantaroskien määrää merialueilla

Tehtyjen toimenpiteiden vaikutusten ilmeneminen merialueen tilassa on hidasta. Valuma-alueilla sekä rannikkojokien välittömässä läheisyydessä tehtävää seuranta tulisi kehittää ja seurannan jatko turvata vaikutusten todentamiseksi myös pidemmällä aikavälillä. Valuma-alueilla seuranta tulisi keskittää maatalousvaltaisille osavaluma-alueille ja sellaisille pienille osavaluma-alueille, joissa on toteutettu laajasti vesistön tilaa parantavia toimia. Seurantatiheyttä voidaan kasvattaa ottamalla käyttöön ja ylläpitämällä jatkuvatoimisia seurantamenetelmiä soveltuvissa paikoissa. Uusien tulosperusteisten ohjauskeinojen käyttöönotto vaatii myös toimenpiteiden vaikutusten seurannalta luotettavuutta ja kattavuutta. Eri tietolähteistä saatavan tiedon

yhdistäminen, uusien digitaalisten ratkaisujen ja seurantamenetelmien käyttöönotto ja niiden tietohallinnan kehittäminen on välttämätöntä.

Pitkäjänteisen seurannan merkitys konkretisoituu esimerkiksi äskettäin havaitussa positiivisessa signaalissa Saaristomeren valuma-alueelta kulkeutuvan fosforikuormituksen laskusuunnasta. Tuoreimman tiedon mukaan laskusuunta on todennettavissa seuranta-aineiston analyysissä ja sen jatkuvuus selviää tulevina vuosina. Typen kuormitusta ei ole saatu vielä laskuun ja uskottava polku typen kuormituksen vähentämiseen tulisi ratkaista ennen kuin Saaristomeren maatalous saadaan poistettua Itämeren suojelukomission hot-spot-listalta. Ilmaston lämpeneminen lisää typen mineralisaatiota ja sen vähentämiseksi pitäisikin tehdä paljon nykyistä enemmän. Lantakeskittymien purkaminen on tässäkin avainasemassa. Syke päivittää Saaristomeren ja muun Itämeren kuormitusindikaattoritiedot vuosittain.

Hankkeilla tuetaan Saaristomeren ja vesienhoidon tavoitteita

Saaristomeren tilan parantamiseen kohdentuvan rahoituksen jatkaminen ja lisääminen sekä sen kohdentaminen ravinteiden kierrätyksen edistämiseen ja muihin merialueen tilaa parantaviin toimiin on tärkeää. Tehokkaiden toimenpiteiden tukea fosforikuorman vähentämiseksi tulee jatkaa. Tukea tarvitaan lannan siirtämiselle eläinkeskittymistä ja korkean maaperän fosforiluvun alueilta kasvintuotantoa painottaville alueille sekä fosforia maanviljelysmaahan pidättävän maanparannuskipsin käytölle siihen soveltuvilla alueilla. Vesiensuojelun tehostamisohjelma sekä Ahti-ohjelma osoittavat myönteisiä esimerkkejä vesiensuojelun erillishoidon vaikuttavuudesta.

Hallitusohjelman mukaan maanparannusaineiden käyttöä edistetään maatalouden kuormituksen vähentämiseksi. Saaristomeren valuma-alue on nykyisen kipsin levitystoiminnan ydinaluetta. Kipsin vaikutusseuranta Saaristomeren valuma-alueella tulee jatkaa. Syken tavoite on selvittää kipsin elinkaaren ja uudelleen levityksen vaikutukset niin vesistöön kuin maaperään eri maalajien osalta. KIPSI 2.0 -hankkeessa on toteutettu kipsin levitystä vuoden 2026 kevääseen asti RFF (EU:n elpymis- ja palautumistukiväline) rahoitusehtojen mukaisesti Pohjanmaalla ja samalla on sitouduttu DNSH-kriteerin (Do No Significant Harm) todentamiseen seuranta-aineiston perusteella vuoteen 2032 saakka. Syken vastuulla kipsitoiminnassa on kipsin vaikutusten arviointi ja raportointi seurantatietojen perusteella. Tällä hetkellä vain yhden toimittajan maanparannuskipsi on tyyppihyväksytty ja muiden maanparannusaineiden tyypittelyn ja kohdentamisen tietopohjaa tulee vahvistaa. Myös puhdistamolietteestä jalostettujen kierrätyslannoitteiden soveltuvuus pelloille, joille levitetään kipsiä sekä lietelannoitteiden haitallisten aineiden raja-arvojen arviointi ovat ajankohtaisia. Syken tavoite on tutkia ja arvioida eri maanparannusaineiden ominaisuuksia ja niiden kokonaisvaltaisesti tehokkainta käyttöä vesiensuojelussa.

Elokuussa 2025 käynnistettiin osana Ahti-ohjelmaa ympäristöministeriön rahoittama kolmivuotinen hanke Saaristomeren seurannan tehostamiseksi (MONARCH). Hankkeessa toteutetaan kuormituslähteiltä avomerelle ulottuvaa seuranta havaintolinjojen, satelliittiaineistojen ja jokisuihin asennettavien automaattiasemien avulla. Tavoitteena on mahdollistaa rannikkovesien palautumispotentiaalın selvittäminen sekä ravinnekuormitusta vähentävien toimenpiteiden vaikutusten todentaminen maalta merelle -jatkumossa. Hanke tukee kansallista Saaristomeriohjelmaa. Syke toimii Saaristomeriohjelman tukena myös SYKERÖ-

hankkeessa tiiviissä yhteistyössä Lounais-Suomen elinvoimakeskuksen ja ohjelman pilottivaluma-alueen toimijoiden kanssa.

2026 on käynnistynyt laaja-alainen, vuosina 2026–2033 toteutettava EU-rahoitteinen ACWA LIFE –hanke, jossa Syke on mukana. Hankkeen tavoitteena on tukea vesien- ja merenhoidon toimenpideohjelmien toimeenpanoa sekä tietopohjaa parantamalla, tiedon jakamista kehittämällä, että toteuttamalla toimenpiteitä ja seuraamalla ja arvioimalla niiden vaikuttavuutta.

Valuma-alueelähtöisen suunnittelun tiekartan toteuttamista tuetaan laajasti. Tavoitteena on esimerkiksi edistää valuma-alueelähtöisen vesienhallinnan siirtämistä osaksi kuntien maankäytön suunnittelua sekä vaikuttaa valuma-alesuunnittelua edistävien rahoitusohjelmien suunnitteluun. Valuma-alesuunnittelun tavoitteena on myös edistää vesienhoidon toimenpideohjelmien täytäntöönpanoa vahvistamalla toimenpiteiden toteutukseen tähtäävää suunnittelun tasoa lähempänä valuma-alueiden aktiivisia toimijoita maanomistajat, kuten kunnat, kaupungit ja yksityiset maanomistajat.

Tämän lausunnon valmisteluun ovat osallistuneet ryhmäpäällikkö Hermann Kaartokallio, ryhmäpäällikkö Milla Mäenpää-Engelbredt, yksikönjohtaja Anna-Stiina Heiskanen, ryhmäpäällikkö Vivi Fleming, ryhmäpäällikkö Maria Kämäri, talous- ja hallintojohtaja Johanna Waal, taluspäällikkö Katja Paalanen ja kehittämispäällikkö Sanna-Riikka Saarela.

Jakelu kaisa.iso-sipila@eduskunta.fi
Kopio kirjaamo@syke.fi

**Asiakirja: SYKE/2026/2117-2 Lausunto, HE 175/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi
vuodelle 2027**

Seuraavat henkilöt (organisaationimen mukaisessa aakkosjärjestyksessä) ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti. / Följande personer (i bokstavsordning efter organisationens namn) har undertecknat detta dokument elektroniskt. / This document has been electronically signed by the following persons (in alphabetical order according to their organization's name):

Leif Schulman, Suomen ympäristökeskus
Hermann Kaartokallio, Suomen ympäristökeskus, ekosysteemien
toiminta

Signed By:Hermann Kaartokallio
Signed at:2026-09-29 08:41:32 +03:00
Reason:I approve this document

Signed By:Leif Schulman
Signed at:2026-09-29 09:03:33 +03:00
Reason:I approve this document

